

Előfizetési ár:

Egész évre — 4 K.
Fél évre — 2 K.
Negyed évre — 1 K.
Egyes szám — 20 f.

Felelős szerkesztő:

SUGÁR KÁROLY
m. k. főerdőmérnök.

Főmunkatárs:

BALOGH ERNŐ
m. k. főerdőmérnök.

AZ ERDŐ

Erdészeti és vadászati szaklap kisebb erdők birtokosai és kezelői,
erdészeti altisztek, erdőőrök és vadőrök részére.

TULAJDONOS ÉS KIADÓ AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET.

Hirdetések

egy hasábos garmondszedés milliméter soronként 10 fillérral, táblázatos és garmond betűnél kisebb betűfaj szedés másfélszerezes egységárral számíttatik. — Az egész oldal négy hasáb széles.

Előfizetőknek az állásiknalat és kereslet rovata rövid közlésekre díjtalanul áll rendelkezésre.

Az előfizetési ár «Az Erdő» kiadóhivatala címen Budapest, V., Alkotmány-utca 6. szám alá küldendő. Ide intézendők a lap szét-küldésére vonatkozó reklamációk is.

A lap szellemi részére vonatkozó levelezés (kéziratok stb.) «Az Erdő» szerkesztőségéhez, Budapest, V., Zoltán-utca 16. sz. intézendők. Kéziratok vissza nem adatnak.

«Az Erdő» munkatársai megfelelő írói tiszteletdíjban részesülnek, a melyet a szerkesztőség évnegyedenként utalványoz. A lap után netalan származó tiszta jövedelem teljes összegében az Orsz. Erdészeti Egyesület által kezelt oly alap javára fordítatik, a mely — később meghatározandó módon — e lapra előfizető erdészeti altisztek, erdő- és vadőrök javára fog szolgálni.

TARTALOM.

A máramarosszigeti m. kir. erdőigazgatóság havasgazdálkodása.

(Székely József.)

A záródásról (zárlatról). (—h.)

Az erdei álom. (—h.)

Agancsos vadunk pusztulása. (Sugár Károly.)

Az őz sulya. (—h.)

Gazdasági tanácsadó: Hogyan kell tartani és kezelni a házi nyulakat, hogy minél nagyobb legyen a szaporulat és jövedelem? (bl.) — A vaj eltartása. (—h.) — Legyek kipusztítása az istállóból. (—h.) — Régi tojásnak frisstől való megkülönböztetése. (—h.)

Különfélék: Villámhárító fa. — Vándormadarak vonulása. — A levélszekrény feltalálója. — Időjelző. — Agynemű szellőztetése. — A vándorgalamb. — Az iszákosság pusztítása. — Biztosítás. — Agyonlőtt erdőőr.

Hivatalos közlemények: Pályázat erdőültetési jutalmakra.

Szerkesztői üzenetek.

Előfizetési díjak nyugtázása.

A máramarosszigeti m. kir. erdőigazgatóság havasgazdálkodása.

Írta: Székely József m. kir. főerdőmérnök.

A marhatenyésztéssel kapcsolatban a legeltetés fontos kérdésének tárgyalása és helyes megoldása képezi a gazdálkodók egyik legfőbb törekvését.

A mezőgazdák részéről már régebben és mindig sürűbben halljuk ama kívánság, sőt mondjuk követelmény kifejezésre juttatását, hogy az erdők a legeltetés alul el ne vonassanak, sőt a hol ezt a már felállított rendszeres gazdasági tervek meg nem engedik, ott a gazdasági tervek ily irányban leendő megváltoztatását kívánják.

Pedig a legelő-területek szaporítása Magyarországon felesleges dolog, felesleges ez különösen az erdőkkel határos hegyvidéki községekben, a hol a már meglévő legelő-területek sem ápoltnak, a hol azok jókarban tartására — még a közelmúltban is — semmi legkisebb költség és gond nem fordított és így azok a teljes elvadulásnak voltak kitéve.

Ha ez megtörtént a községek közelében fekvő legelő-területekkel, elképzelhető, hogy a távolabb fekvő havasi legelők sem részesültek más elbánásban; és csak az

ujabb gazdálkodás érdeme, hogy a havasi legelőket is bevonta a megfelelő gondozás és ápolás körébe.

Különösen a havasi legelők könnyű megközelítése mellett, azok berendezését, a talaj ápolását és gondozását tekinti feladatául.

E sorok célja megismertetni a máramarosi erdőigazgatóság e téren való törekvését és tevékenységét, előre bocsátván, hogy a 45.000 kat. hold havasi legelőterületből csak azokon a havasokon való gazdálkodást óhajtom tárgyalni, a melyeken tejgazdaság is létesült.

Körösmezőtől 11-35 kilométernyire, a Jablonicza—kassai országútból — mely a Fekete-Tisza-völgyén vonul lefelé — kiágazólag a Kevele-patak torkolatától indul ki, 550 m. tengerszín feletti magasságban, a Mencsil havasra vezető út.

Ez út tisztán a havasgazdálkodás előmozdításának céljából épült. Hossza 14.2 km. Építési költsége kerek számban 36.000 K. rugott. Átlag-emelkedése 4%. Legmagasabb pontja a tenger színe felett, a Mencsil havason 1100 méter.

Az útvonalon van 13 darab — 4 méternél nagyobb belső nyílással bíró fahíd. Az út korona-szélessége 4 méter.

Az út alsó szakasza — 5.25 km. hosszban — a Kevele-patak völgyében, helyenként pedig a hegyoldalban van vezetve, — kocsival járható, alapozott, kavicsolt úttesttel. — Az út felső szakaszán szerpentinákkal. Meredekebb részein pihenőkkel és kiterőkkel. Az út kitűzési munkálatát a máramarosszigeti erdőmérnökség eszközölte. Az építési munkálatokat azonban a kevelei m. kir. erdőgondnokság házilag végezte.

Az út kezdetben vegyes lomb és fenyves erdőn, később tiszta fenyves erdőn és végül a havas alatt elterülő bükk véderdőn keresztül kigyózva ér fel a «Sumjeszka» régi havasi tanyához és innen, mindenütt a havason, helyenként havasi égerrel szegélyezve, vonul fel a kevelei «Mencsil» havasra.

Már útközben láthatók a havason, az egyes vízerek-nél beállított itatók.

Ezek néha egy, néha több — hosszirányukban lépcsőzetesen egymás alá helyezett — válúból állanak, melyek legfelsőjébe a víz csorgó alakjában van beve-

zetve. E váluk hossza különböző és 4—8 méter között változik.

A váluk kissé lejtős elhelyezésüknél fogva, a fenéklük segítségével könnyen kiöblíthetők és tisztán tarthatók. Ez a pásztorok feladatát képezi s ennek pontos teljesítésében őket a kincstári «havasörök» ellenőrzik.

Az itatók mentén a föld 2·0—2·5 m. szélességben lapos kövekkel vagy ennek hiányában fúval van borítva — bepadolva, — hogy ott a marha itatás közben vízben ne álljon, sárba ne taposson.

A víz beömlése — a forrás — el van kerítve, hogy ahhoz a marha hozzá ne férjen és azt gázolás közben fel ne zavarhassa. Így a marha itatás alkalmával mindig tiszta vizet talál.

A «Sumjeszka» havason még meg van a régi tanya, a mely rendszertelenül össze-vissza épített, különböző nagyságú, apró és szűk borjú-pajtákból áll. Ezekon kívül egy nagyobb karám készült, hasítvány kerítéssel a felnőtt marha számára.

Itt a marha néha — különösen esős időben — térdig járt sárban és trágyában, az időjárás viszontagságainak teljesen ki volt szolgáltatva s annak szeszélyes változásai előtt sehol menedéket nem találhatott, a minek a havason legelő marhára való nagy jelentőségét csak akkor bírálhatjuk el, ha tudjuk azt, hogy a havasokon, néha a legeltetési idény derekán is le hull a hó — és több napon át megmaradva, nemcsak a legelést teszi a marhára nézve lehetetlenné, de a szabadon álló marhát a hideg írgalmatlanul meg is kínozza.

A régi tanya, karámok, a havasok alján, az erdő széléhez közel, a leglankásabb és legtermékenyebb helyeken voltak elhelyezve. A folytonos és évek hosszú során át a havasi idényben mindig megújuló trágyázás következtében azonban épen ezek a helyek váltak a legeltetésre nézve értéktelenné, a mennyiben itt e helyeken sok száz négyszögöltre terjedő buja foltok keletkeztek, a melyeket a ló sóska (lapu) és csalán annyira benőtt, hogy azokon még az átjárás is majdnem lehetetlenné vált.

E buja foltoknak a legeltetés céljára utólag való alkalmassá tétele és így a gazdálkodás céljára való visszahódítása iránt most folyik a kísérletezés. Ez abból áll, hogy az itt buján tenyésző gymnóvények, évenként több ízben, le lesznek kaszálva, és ez által fejlődésükben akadályozva, a magtermés lehetetlenné válik. E közben a közöttük jelentkező fű megerősödve, annak idején talán az egész területet el fogja lepní. Ez azonban előreláthatólag csak évek sora múltán fog bekövetkezni, akkor, a midőn e gymnóvények gyökere is kimerül és kipsztl.

A «Mencsil» havasi új tanyához érve, ennek képe egészen más.

Mindenek előtt lekötik az ember figyelmét a havas derekán épült hatalmas istállók.

Az itt levő «hosszú állású» istálló tervrajzát bemutatom.

Az istálló száraz kőalap-falazaton nyugszik. Fala

gömbölyű rovott fafal; mennyezete nincs. Fedélete erős fedélszéken álló drányicza fedél. Egy, a tervnek megfelelő istálló 50 darab marhát fogad be. Építési költsége — faanyag értékkel együtt — kereken 3000 K.

A trágyagödörök — a tervtől eltérően — fedettek, mert a nagy esőzések következtében a fedetlen trágyagödörökben a trágya kilugozódván, annak épen legértékesebb része ment veszendőbe. Az istálló falának hézagai szabadok, moházva vagy belévezve azért nincsenek, mert akkor túlságos meleg lennének. Almozás nincs.

A tejszövetkezetekkel bíró havasi istállóknak a falra a jászol felett van felszegezve a fejzédula, a mely az ott álló tehén tulajdonosának a nevét mutatja. Ez arra szolgál, hogy a fejő lányok tudják, kinek a tehenét fejik.

A tanya áll a fentebb leírt minőségű és méretű két istállóból. Ezekon kívül még van két istálló. Ezek egyikeben van a fejő lányok részére két szoba elrekesztve. Ennek a résznek a fala moházott. Berendezése a fal mentében végig húzódó fekvő deszkapad és egy nyitott tűzhely.

A másik istállóban — szintén moházott fallal ellátva — van az istállóval egy fedél alatt a pásztor szobája és e mellett még egy szoba férfi munkások befogadására. A berendezés itt is ugyanaz, mint a fejő lányok szobájában. Ez utóbbi épületnek az istálló céljait szolgáló egyik része a beteg marhák számára van elkülönítve, a másik részében pedig borjú-rekeszek vannak.

E hosszalású istállók azonban, dacára annak, hogy az uralkodó szél irányában és kellő szilárdsággal vannak építve, a havason, hódús télen át, lehulló nagyobb hőméretek nyomásának nagyon ki vannak téve, miért is szilárdabb és illetve zömökebb szerkezetű istállók építése tervezetett, melyek belső méretei — a tapasztalat nyomán — az előbbiétől némileg szintén eltérők.

Ezeknek az úgynevezett «keresztalású» istállókknak a máramarosszigeti erdőmérnök által szerkesztett normál tervrajzát mellékelve szintén bemutatom.

A leglényegesebb változás a két istálló alaprajzának összehasonlításából azonnal kiviláglik.

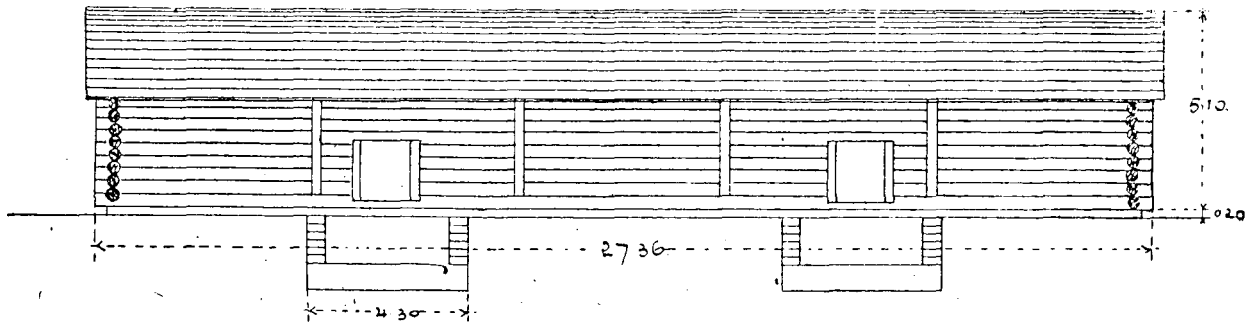
Az istállókon kívül van a sajtmasterok lakoszobáját, egy vendégszobát és a tej feldolgozására szolgáló helyiségeket magában foglaló épület. Ez épület az istállók-
kal 2 méter széles dorong-úttal van összekötve, hogy esős időben se legyen sáros.

Ezekon kívül áll még a hűtő kamra épülete. Ezek belső berendezését és rendeltetését majd a tejgazdaság ismertetésénél fogom részletezni.

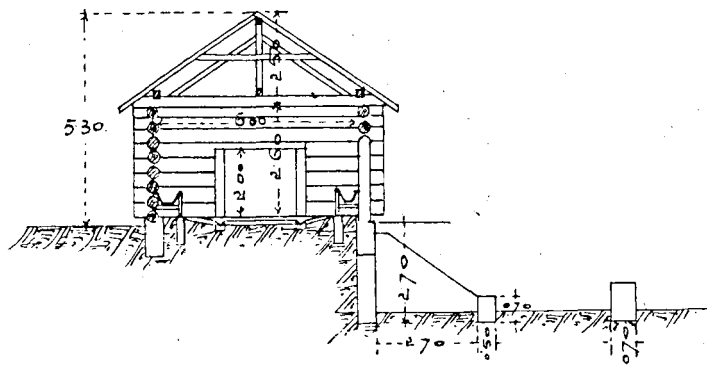
A havas berendezéséhez tartoznak még a száraz takarmányszéna elhelyezésére szolgáló aborák, továbbá a havas rendszeres trágyázásához feltétlenül szükséges trágyahordó utak, a melyek szélessége, a trágyahordó taligáknak megfelelően, 1 méter.

Ide kell soroznunk még a marhának zordon időjárás esetére való száraz takarmányoztatása céljából kiszakított és gondozott «Zsurzseva» nevű havasi kaszálót, a mely a tanyától 4·2 km. távolságban fekszik.

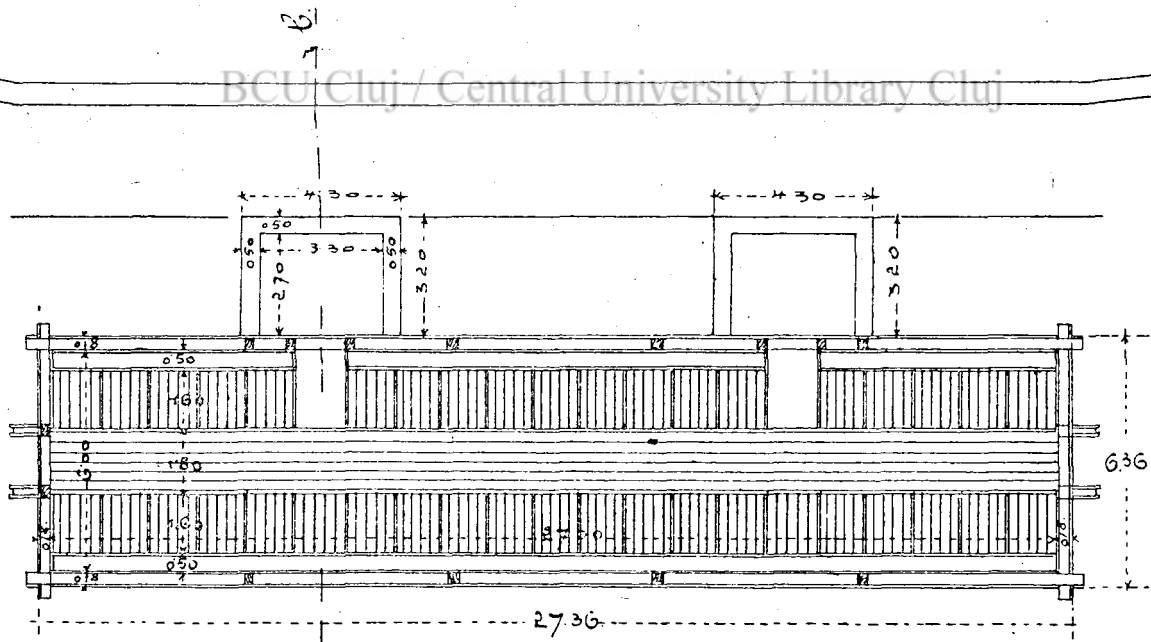
A havasmezői m. kir. erdőgazdálkodás kerületében lévő «Lutosza» havason építendő istálló tervrajza.

Homlokzat.

Keresztmetszet a) b)

Alaprajz.

A «Zsurzseva» nevű havasi kaszáló területe 31 katasztrális hold.

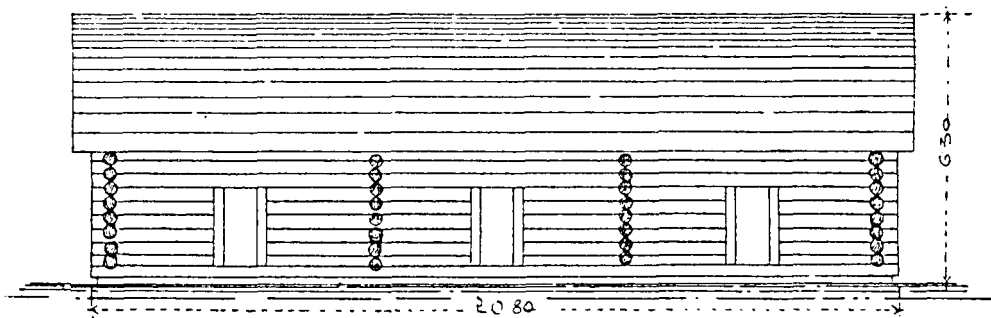
Ez a terület eddig még trágyázva nem volt, a szövetkezet erre nem is irányozott elő költséget. A kaszálón termő szénát a tiszaborkuti lakosok felében csinálják és a szövetkezetnek a réten álló 4 aborájába be is rakják. Innen a szénát a havas tanyáig a tejszövetkezet

fuvaroztatja fel. A tejszövetkezetnek jutó circa 100—110 q. szénát 80 koronáért szállítják fel a tanyához.

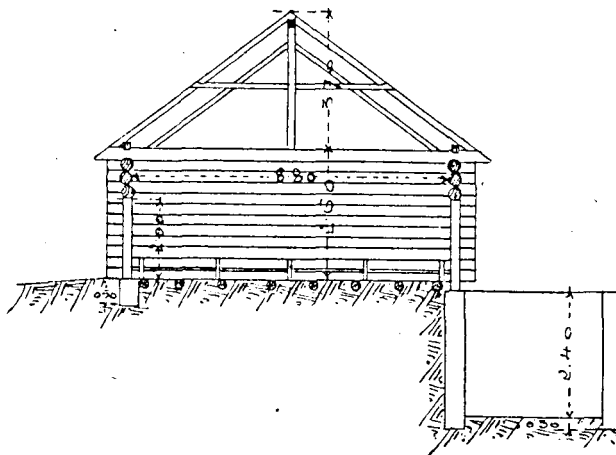
A rétet az erdőgazdálkodás ingyen engedte át a szövetkezetnek és az úgy tekintetik, mintha a havashoz tartoznék és így a használatáért járó összeg a beszedett fűbérben van felszámítva.

A széna a «Mencsil» havason levő 130 darab mar-

A havasmezői m. kir. erdőgondnokság területében lévő «Lutosza» havason építendő istálló tervrajza.

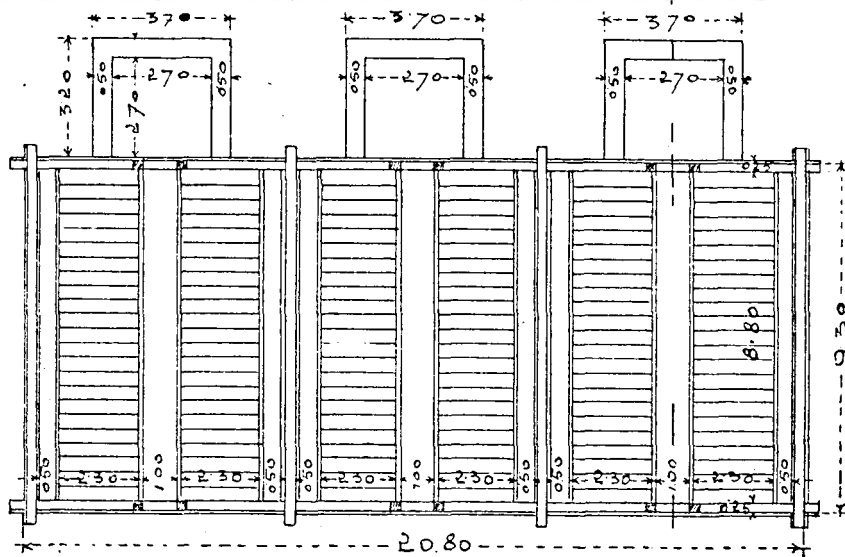

Homlokzat.

Metszet (a) (b)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alaprajz.

hának nem elegendő, de mert több nincs, tehát ezzel meg kell elégedni.

E havasi kaszálót a tanyával egy, a havásra vezető út minőségének megfelelő szénahordó út köti össze, mely — mint említettem — 4.2 km. hosszú, kocsival járható és építése kerekszámban 10.000 koronába került.

A havasi kaszálón termelt széna a tanyán levő aborákba lesz beszállítva és arra szolgál, hogy esetleg beköszöntő és néha huzamos időn át tartó zord időjárás esetén a marha az istállóban maradhasson és száraz takarmánnyal legyen ellátható.

Ezen kívül a széna a bikák állandó élelmezésére

lesz felhasználva, mert ezek szabadon nem járnak és a tehenekkel nem legelnek, minthogy a folyató tehenek őket nagyon kimerítenék.

A Mencsil havas összes területe közel 300 kat. hold, a melyből mintegy 100 kat. hold felében havasi égerrel, másik felében pedig borókával van benöve.

E területeknek a hávasgazdálkodás czéljára való megszerzése okából a havasi legelő irtás útján való tisztítása vétetett foganatba. (Folytatása következik.)

A záródásról (zárlatról).

Mindnyájunk előtt ismeretes az erdőtenyésztésnek az a czélja, hogy adott viszonyok közt, lehetőleg minél rövidebb idő alatt, minél értékesebb fát neveljen. Lehetőleg minél rövidebb idő alatt azért, mert az idő minden gazdasági és pénzügyi műveletnél nagyon lényeges és számottevő tényezőként szerepel, és azért neveljünk lehetőleg értékes fát, mert így jövedelmünket már azáltal is fokozzuk, hogy az értékesebb fa kitermelési költsége gyakran nemcsak aránylag, de tényleg is kevesebbe, vagy annyiba, vagy legalább is nem sokkal többbe kerül, mint egy kevésbé értékes fa kitermelése.

A faárakat a piac szabályozza ugyan, de eltekintve a kereslettől és kínálattól, a fa árára, illetve értékére nézve elsősorban annak műszaki használhatósága és méretei az irányadók. Az erdőtenyésztőnek tehát az a feladata, hogy műszakilag jó, egészséges, lehetőleg erős és hosszú fát neveljen. A különféle állabnevelési módok az egyes fák vastagságát, ágtisztaságát, egyenes-ségét, erősségét és égvyrüszélességét különbözőképen befolyásolják; a tenyésztési módtól függ némileg a fák magassági növekvése, vagyis a törzsek hossza is.

Tudjuk, hogy ugyanazon minőségű és fekvésű talajon nyílt, szabad állásban a törzsek ágai alacsonyabbra nyulnak le, épületi fának kevésbé alkalmas, széles égvyrüjű és a lombfáknál azonkívül kevésbé egyenes törzsek képződnek, mint a teljes záródásban, hol a magassági növekvés is kedvezőbb; de ennél leginkább figyelembe veendő az a körülmény, hogy a zárt állásban nőtt fáknál a fatömeg nem oszlik el oly nagy mértékben a főbb ágak és a törzs közt, mint a szabad állásban nőtt fáknál, hanem a fa nagyobb részéből törzs képződik, miért is az ilyen fa műszaki czélokra alkalmasabb.

De egymagában a záródás nem érezteti minden irányban kedvező hatását, mert zárt erdőben a vastagsági növekvés csekélyebb volta éppen a záródás különböző mértékének a rovására esik. A zárt állás tehát kedvezően befolyásolja a fa műszaki használhatóságát és a törzs erősségét, de vastagsági növekvésére hátrányos. Ennek daczára a fahozam általános jó minőségére és értékére az erdő záródása bir a legnagyobb kihatással, mert a zárt állásban nevelt fa teltformájú, ágtisza, egyenes törzsű, magasan kezdődő koronával, míg a nyílt állásban nőtt fa ugyan vastagabb, de gyengébb minőségű törzset szolgáltat.

A záródásnak ezek a tulajdonságai előttünk ismeretesekek lévén, oda törekedjünk, hogy annak előnyeit a nyílt, szabad állás hátrányaival és előnyeivel összehangba hozzuk. (—h.)

Az erdei alom.

Böhmerle Emil, cs. kir. erdőtanácsos, már 25 év óta tanulmányozza, hogy az erdei alom, illetőleg a talajt borító növényzet minő hatással van a fenyőerdőkre. Kísérletei és megfigyelései azt a tanulságos eredményt szolgáltatják, hogy az élő mohatakaró az erdei kultúrára nézve határozottan káros. Ezt igazolja az a körülmény, hogy míg az évenként felgerezlyezett erdőben az önvetőnyúlás útján kikelő csemeték vidoran fejlődnek, addig a vastag moharéteggel bevont kísérleti telepen évenként igen sok magról kelt csemete pusztul el; továbbá beigazolást nyert az is, hogy az áterdőlésnek, talajlazításnak és öntözésnek hasonlíthatatlanul nagyobb befolyása van a csemeték fejlődésére, mint a talajtakaró elvételének vagy meghagyásának.

Habár Böhmerle kísérletei nagy jelentőséggel bírnak, mégis miután ő maga sem tartja azokat még végérvényeseknek, ennél fogva határozottan korai volna ezekből a síksági fenyőerdőkben eszközölt kísérletekből vont következtetéseket a hegyvidéki erdőkre is érvényesekül tekinteni, mert a síksági erdőben a csapadékot a talaj csaknem teljes egészében magába veszi és minél kevesebb ott az élő talajtakaró, annál több nedvesség jut a mélyebben fekvő rétegekbe, míg a hegyvidéken éppen megfordítva van; ha tudniillik itt a természetes talajtakaró hiányzik, akkor a csapadéknak nagy része lefolyik, ellenkező esetben pedig, ha a talaj lombbal vagy mohával van borítva, ezek a víz lefolyását nagy mértékben megakadályozzák ugyan, de a mellett sok nedvességet vissza is tartanak, illetőleg el is vonnak az erdőtenyésztés tárgyát képező csemetéktől. (—h.)

Agancsos vadunk pusztulása.

Irta: Sugár Károly m. kir. főerdőmérnök.

Szinte megszoktuk már, vadászterületeink tulajdonosainak és bérlőinek folytonos panaszait, hogy a szarvas és őzállomány szemlátomást elcsenevészesedik s rohamosan pusztul.

Alig tíz-tizenöt éve annak, hogy ungi, beregi s máramarosi szarvasaink Európászerte híresek voltak s úgy testsúlyra, mint agancsképződésre olyan fejlődést mutatnak, hogy a magyarországi szarvas szinte páratlanul állott a continensen. Napirenden volt, hogy a szarvasbikák tropehai 9—10, sőt még több kilogrammnyi súllyal s a mellett olyan gyöngyözött, szabályos és terjedelmes képződéssel bírtak, hogy azok hordozói teljes joggal megérdemelték az erdők királya elnevezést. A «kapitális» agancsár abban az időben nem volt ritkaság s megszokott dolog volt az is, hogy az őzbakok súlya 28—30—32 kilogrammot nyomott s fejükön

olyan pompás keresztés agancs díszelgett, a milyent ma már csak nagy ritkán lehet látni.

Tudvalevő, hogy kérődző vadjaink agancsképződése lépést tart a testi szervezet fejlődésével. Erőteljes és egészségesen fejlett bikának és őzbaknak rendszerint, hatalmas fejlődése szokott lenni, hacsak nemző szerveiben nem történt valamelyes elváltozás, mely esetben az agancs, a kérődző vad himerejének eme külső jelképezője, szintén rendellenes növekedésnek s szabálytalan fejlődésnek van alávetve.

Messze vinne kitűzött célomtól, ha ez alkalommal az agancsképződésnek a nemi szervekkel való összefüggéséről és az ezen a téren megnyilvánuló s a hosszas megfigyelés és kipróbált tapasztalat által beigazolt különböző jelenségekről akarnék megemlékezni, mert a természet csodás berendezésének eme kis keretében is annyi és oly érdekes tünetekkel találkozunk, hogy azok ismertetése külön feladatot kell, hogy képezzen.

Visszatérve tehát az előbb hangoztatott panaszokra, hogy agancsos vadjaink elesenevészeseződését, pusztulását letagadni nem lehet, előttünk, kik a hasznos vad ok-szerű szaporítását, ápolását és gondozását választottuk élethivatásunk egyik legszebb s legkedvesebb teendőjévé, önkéntelenül is felvetődik az a kérdés, vajjon nem lehetne-e a bajon segíteni; mert ha az elesenevészeseződés folyamatát meg nem állítjuk, akkor néhány évtized múlva már csak hitvány törpe utódok fogják a vadászvilággal elhíttetni akarni, hogy a hajdan híres fejedelmi vadnak ők az egyenes leszármazottjai.

De előbb a baj kútforrására kell akadnunk s csak ha ezt fölfedeztük s utunkból eltereltük, foghatunk a megmételtyezett szervezet gyógyításához.

Sokan, sőt legtöbben az utolsó évek rendellenes időjárásának s nevezetesen az erős teleknek tudják be az agancsos vad rohamos pusztulását. Dehát erős telek azelőtt is voltak, sőt a mennyire meteorológiai feljegyzéseinkből a multakba visszamenve tájékozódunk lehet, azt kell feltételeznünk, hogy az előtt még szigorúbb telek is voltak s azért volt vad bőven s még hozzá milyen vad. Egyedül az abnormális időjárás nem lehet tehát oka az ország minden részében tapasztalt eme szomorú jelenségnek, annyival is kevésbé, mert a délvidék a túlságosan nagy hó s hideg által csak ritkábban s akkor is csak igen rövid időre volt meglátogatva, pedig a baj itt még nagyobb arányban jelentkezik, mint a felvidékeken.

Avagy talán azoknak lesz igazuk, kik azt hiszik, hogy egyedül a kellő gondozás s nevezetesen a kellő etetés hiánya okozza az állomány pusztulását?

Tagadhatatlan, hogy az agancsos vadnak téli takarmánnyal s ezen kívül, különösen tavasszal és nyáron át sóval való ellátása nélkül észszerűen berendezett vadászterületet ma már el sem lehet képzelni, mindazonáltal *egyedül* a megfelelő élelem hiányát sem lehet a pusztulás kizárólagos okául elfogadnunk, mert az elkorcsosodás jelenségei ottan a legszembetűnőbbek, a hol a *gondozást* a mai általános felfogás értelmében, a legbelsőbb módon teljesítik.

Ha tehát azt látjuk, hogy sem az idő viszontagságai, sem a kellő gondozás hiánya nem lehetnek okozói az állomány apadásának és elkorcsosodásának, vagyis ha azt tapasztaljuk, hogy e baj sem a természetből, sem a vad gondozóitól nem eredhet, közel fekszik annak gyanuja, hogy e jelenségek magukra a vadászokra s illetőleg a vadászat módjára vezethetők vissza.

Sokan, kik a kopózásnak még ma is kérelmelhetetlen hívei, váltig erősítik, hogy azokon a vadászterületeken, melyekről a hajtó ebek ma teljesen ki vannak tiltva, régente, mikor még kopók esaholása verte fel az ottani erdők esendjét, sokkalta több s erősebb agancsos vad volt, mint ma.

Hát ebben van valami. Bármennyire is elítélendő a kopózással s általában a hajtó ebekkel való visszaélés, mégis el kell ismerni, hogy a *mérsékleten* s a vadászterület helyi és terepviszonyainak szigorú mérlegelésével üzött kopózás, a vadállomány fejlődésére kedvező következményeket is rejt magában.

A kopózás azonban s általában a hajtóebekkel való vadászat olyan, mint a bonczoló kés. Gyermek kezében gyilkoló fegyver, a szakértő orvos kezében pedig életmentő eszköz.

A ki a kopózással mértéket tartani nem tudott, vagy a ki vadászterületének nem megfelelő kutyákat választott, annak agancsos vadját a kopózás hamar tönkre tette.

S lehet, hogy elődeink a hajtó ebekkel való vadászat terén sok visszaélést követtek el s ennek azután az lett a természetes következménye, hogy a hajtó ebekre országsszerte nemcsak a kincstári, de a magánuradalmi erdőkben is kimondották a halálos ítéletet, elannyira, hogy ma már nem is jöhet correct vadász-számba az, a ki kopókkal szokott vadászni. Általános elvé lett, hogy a vadnak nyugalom kell, mert azt hitték, hogy fejlődéséhez ez elengedhetetlenül s *állandóan* szükséges. A vad állandó nyugalmanak biztosítását annyira komolyan vették, hogy agancsos vadra a hajtóvadászokat is teljesen kiküszöbölték s ma özre, szarvasra csak cserkészve szoktunk vadászni. Hát a mi azt illeti, a szorosabb értelemben vett hajtóvadászokat azokon a helyeken, hol az agancsos vad tartózkodik, bizonyos körülmények között én is mellőzném, mert azon nézetem vagyok, hogy a sűrűn felállított hajtók vonala több kárt tesz a vadban, mint egy-két tacsó vagy alacsony törzsű kopó. A vadtenyésztés mai szabályai mellett tehát az agancsos vad valósággal sibiraitai nyugalomban tölti napjait. Sem hajtó lárma, sem kutya esaholása nem zavarja s a ragadozóktól sincs mit tartania, mert azokat a gondos vadóri személyzet tüzzel-vassal üldözi s csakhamar kiirtja. S minthogy mindezekon felül mesterséges takarmányozásáról is gondoskodnak, megszokott vacskának közvetlen környékéről soha el nem távozik s azon legfőlegb annyiban változtat, hogy nyáron a hegy éjszakai lejtőjét keresi fel, télen pedig a déli oldalra költözködik. Rendes tartózkodási helyét, mely részére a létfenntartás összes kellekeit nyújtja, hiven megőrzi, mert semmi szükség, semmi hiány nem ösztönzi arra, hogy ismeretlen tájakra kalandozzék, sőt

veleszületett félénk és gyanakvó természete egyenesen arra készíti, hogy a bizalmas otthonhoz hű maradjon. Számos megfigyelést tettem már, hogy a szarvas és őz megszokott tanyáját éveken át megtartja s onnan úgy szólván soha el sem mozdul. Ahhoz az erdőrésszhez, melyben a napvilágot legelőször megpillantotta s anyja emlőin felnövekedett, szívosan ragaszkodik s ott alapít maga is új családot. S az a körülmény, hogy idegenbe el nem költözik s hogy viszont idegenből származó új jövevényekkel meg nem ismerkedik, már magában véve is a *bellenyészetnek* alapját veti meg. Az abszolút nyugalom ilyen tanyáján a vér felfrissítéséről alig lehet szó, mert a bögő bika s az üzekedő őzbak szerelmi mámorában csak egészen korlátolt területeket barangol be. Hogy azután az új nemzedék hova-tovább sátnyább és sátnyább lesz, az önként következik. S ez az a tétel, melynél a hajtó ebekkel való vadászat javára némi előnyt kell, hogy feljegyezzek. Mert az az őz vagy szarvas, melyet a kutyák rendes tartózkodási helyéről messze elűztek, oda rendszerint soha többé vissza nem tér, hanem az új környezetben új családot alapít.

S az egyes családok közötti keveredésnek, a vérfelfrissítésnek emez egyszerű módját ma is elérhetnők, a nélkül, hogy a vadnak szükséges nyugalmát megzavarják s a nélkül, hogy a vadászatnak igazán művészi, fejedelmi módjától, a cserkészettől eltérnénk. Október végétől karácsony tájáig hajtassuk meg vadászterületeinket, mindig más és más részeken a helyi és terepviszonyoknak megfelelő s főként *lassan hajtó* kutyákkal s ez alkalmat felhasználhatnók egyszersmind az öreg tehenek, meddő suták s csenevész borjak kilövésére.

Az ilyen őszi hajsza vadállományunknak kárára semmi szín alatt nem lehet, különösen akkor, ha, mint már említém, a hajtó ebek megválasztásában elég óvatosak voltunk. A hosszan tartó zavartalan nyugalom élvezetében elpetyhüdt vadnak elernyedett izmai újra megacézolosodnak és ellankadt légző és emésztő szervei ismét élénk működésbe jönnek s az ekként megizmosodott állat nagyobb ellentálló képességgel fogja a zord tél viszontagságait leküzdeni, mintha tovább is elpuhult tétlenségében hagytuk volna meg.

Hangsúlyozom ismételten is, hogy a hajtó ebekkel való vadászatot csakis ős végén és tél kezdetén szabad alkalmaznunk. A kopózás hivei azzal okoznak kárt vadállományukban, hogy nem tartanak mértéket.

Augusztus 15-ike után már megkezdik a vad hajszolását s folytatják úgy szólván nap-nap mellett mindaddig, míg a tilalmi időszak újra be nem köszönt. Minden vadász tudja, hogy az őz és szarvasborjak október hava előtt annyira fejletlenek, hogy azokat a kopó, sőt még az erősebb, magasabb lábú tacskó is csakhamar lefűleli. Sőt a teljesen kifejlett őzbak vagy szarvasbika sem bírja ki mindig a magas kopók hosszas hajszáját utókövetkezmények nélkül, mert az órák hosszant sebes iramban üzött vad igen gyakran tüdőgyuladásnak esik áldozatul.

Gyorsan hajtó, magas kopókat tehát teljesen mellöz-

nünk kellene s a magas hegységben kis kopókat vagy magas tacskókat, az előhegyekben, dombvidéken és sikon pedig kis tacskókat kellene alkalmazni.

Van azonban az agancsos vad elkorcsosodásának még egy másik oka is, melyet már egyenesen csak vadász urainkra lehet visszavezetni.

Vadász uraink köztudatába átment az a felfogás, hogy correct vadászhoz nem illő dolog gyenge bikát vagy csenevész, fejletlen agancsú őzbakot löni. S ez a felfogás vadász uraink meggyőződésébe annyira behatolt, hogy ma már mindnyájan csak arra törekszenek, hogy mennél hatalmasabb agancsokkal szaporítsák tropheáik gyűjteményét s hogy mindig *csakis jó bikákat s kapitalis őzbakokat* löjjenek. S minthogy a vadászat sportja az utolsó évtizedek alatt annyira tért hódított, hogy a vadász-urak száma a multakéhoz képest megszázszorosodott, nagyon természetes, hogy igazán kapitalis bika és őzbak ma már alig van.

A fajfenntartás, a szaporítás munkáját a legtöbb pagonyban ma már nem erőteljes, jól kifejlett bikák és bakok végzik, hanem csenevész, fejletlen fiatal suhanczok, kiknek azelőtt, mikor még az «öregék» voltak a helyzet urai, szerelmi kalandokra gondolniok sem volt szabad. Már pedig hogy a korcsapának csak csenevész ivadéka lehetnek, ez annyira természetes, hogy bővebb bizonyításra nem is szorul.

Azokon a vadászterületeken tehát, a melyeken az erőteljes apaállatok már észrevehető módon apadóban vannak, ott azok lelövését egy-két, szükség esetén több esztendőre is fel kell függeszteni. Ha pedig a vadász-úr egyik-másik bikának a tropheáját mindenáron meg akarja szerezni, mert attól fél, hogy jövőre «visszatet», azaz már nem növeszt ily erőteljes agancsot, akkor legalább várja be a bögés végét s löje le egy késő őszi cserkészeten, a mikor a bika fajfenntartási kötelezettségeinek már eleget tett.

Az agancsos vad elkorcsosodásának lényeges oka sok helyütt még az is, hogy a helyes ivararány fenntartásával nem törődnek. Rendes viszonyok között, vagyis ott, hol erőteljes apaállatok bőven vannak, egy bikára, illetve bakra két, sőt három tehenet, illetve sutát lehet számítani. Ott azonban, hol az apaállatok gyengék s az egész állományon már az elfajulás jelei mutatkoznak, a tehenek és suták számának megfelelő apasztása által az ivararányt úgy kell felállítani, hogy minden tehenre, illetve sutára egy-egy bika, illetve bak jusson. S ekkor nem fog ugyan számtani pontossággal bekövetkezni az, hogy minden anyaállatot csak egy him borítson, mert lesznek itt is egyes basák, kik maguk köré egész háremet gyűjtenek, de annál nagyobb féltékenységgel s annál kérlelhetetlenebb erőszakkal fogják a csapodárságra nagyon is hajlandó feleségeket őrizni. A kikoszorózott kérők támadásai mind sűrűbbekké lesznek s a gyakori vitézi torna csak hasznára lesz a szerelmes agancsárok testi fejlődésének.

Jól ügyeljünk arra, hogy a beteges, tenyésztésre alkalmatlan üszöket még bögés ideje előtt kilőjük, mert ezek nemzedéke minden valószínűség mellett ugyan-

csak beteges lesz. A gondos vadőr ezeket hamar felismeri, mert szőrözetük fénytelen, felborzolt, testtartásuk girhes, járásuk esetlen, lomha, sőt jelenlétüket — mielőtt még megláthatnók — néha már beteges szuszogásuk, köhögésük is elárulja.

Igaz ugyan, hogy ezeknek az irányelveknek fogantatásának, melyeket az agancsos vad elkoresosodásának megakadályozása tekintetében előadtam, az erdészeti és vadászati altiszti és szolgai személyzet hatáskörét rendszerint meghaladja, mindazonáltal azt hiszem, hogy nem végeztem fölösleges munkát azok leírásával még akkor sem, ha soraimat kizárólag altisztek és szolgák olvasták volna el, mert ezzel legalább alkalmat nyújtottam nekik, hogy vadász-uraikat a létező bajokra figyelmeztessék s az orvoslásra legjobbnak vélt eljárás egyikét vagy másikát, nekik javaslatba hozzák.

Az őz súlya.

A kezdő vadászokat rendszerint érdekelni szokta, hogy meg tudják mondani, hogy pl. egy kizsigerelt őz bak milyen nehéz volt kizsigerelés előtt, vagy hogy egy most elejtett és megmért őz mennyit fog kizsigerelve nyomni. Tapasztalatból tudjuk, hogy a vad bele gyengébb állatoknál a test súlyához viszonyítva aránylag mindig többet nyom, mint erősebb állatoknál és épen ezért matematikailag pontos adatokra ne számítsunk. De ha megelégszünk megközelítő adatokkal, akkor a számítás igen egyszerű s nagy átlagban meg is felel a tényleges állapotnak. Ha azt akarjuk tudni, hogy egy felbontatlanul megmért őz kizsigerelés után mennyit fog nyomni, úgy az őz összsúlyából annak egy harmadrészét vonjuk le s akkor megkapjuk a kizsigerelt őz súlyát; pl. ha egy őz felbontatlanul 21 kg-ot nyom, akkor kizsigerelve $21 - 21/3 = 21 - 7 = 14$ kg. lesz. Ha pedig egy kizsigerelt őz súlyából annak egész súlyát akarjuk meghatározni, akkor fordítva járunk el, vagyis a kizsigerelt őz súlyához annak egy harmadrészét még hozzáadjuk; pl. ha az őz kizsigerelve 18 kg. nehéz, akkor felbontatlanul $18 + 18/3 = 18 + 6 = 24$ kg. nehéz volt. Ez a számítás — mint említettük — nem pontos ugyan, de elég megbízható adatokat szolgáltat. (—h.)

Gazdasági tanácsadó.

Rovatvezető: Hreblay Emil m. kir. gazdasági felügyelő.

Hogyan kell tartani és kezelni a házinyulakat, hogy minél nagyobb legyen a szaporulat és jövedelem? (Együttal felelet O. J.-nek.) Egyik olvasónk azt a kérdést intézte hozzánk, hogy miképen lehetséges az, hogy már két év óta tart két nőtény és egy kan házi nyulat, de szaporodásuk még nem volt. Ástak ugyan maguknak üreget, de ott sohasem volt semmi; talán ők maguk falták fel a fiókákat? Mikor és hányszor szoktak a házinyulak szaporodni? el kell-e a nőtényt fiadzásakor a himtől választani vagy sem? illetőleg

hogyan kell eljárni, hogy szaporulat legyen és hogy haszonnal járjon a nyúltenyésztés? hol kaphatna olyan könyvet, mely a házinyúltenyésztésre megtanítja?

*

Erről a dolgról lapunkban már többször és igen részletesen írtunk s ha két év óta tenyészt kérdésttevő házinyulat, csakugyan érthetetlen, hogy lapunkban az erre vonatkozó jó tanácsokat el nem olvasta s nem a szerint rendezte be nyúltenyésztését. Ha így járt volna el, akkor két anya után évente legalább 25—30 ivadékot nevelhetett volna, a mi darabonként csak két koronát véve értékül, 100 korona veszteséget jelent. A házinyulakat nem szabad istállóban, kamrában vagy földalatti üregekben tartani, mert az ember képtelen ily tartás mellett a szaporulatot ellenőrizni, felnevelni s ha az részben sikerül is, az ily nyulak húsa bűzös, tehát a finnyásabb szájú embernek élvezhetetlen. Míg a ládában vagy ketreczekben tartott egyes nyulrendszer mellett az anyák két havonként pontosan hoznak 5—6 fiat s azokat fel is nevelik. 5-ször elletve tehát egy évben ez 25—30 ivadéknak felel meg. A ládákban vagy ketreczekben tartott és tenyésztett anyákkal igen kevés baj van; azok naponta 2—3-szor lesznek etetve, hetenként egyszer újból almozva s óljuk kitisztítva s fiaikat mesés szeretettel és ügyességgel nevelik fel. Hat hetes korban a fiatalokat elszedjük az anyák alól s egy tágas ketreczbe, vagy szabadban felállított s sodronyhálóval körülkerített, mely a földre 50—60 cm. mélyre is le-súlyesztettedik, kifutóban tarthatjuk azokat, a hol jól, gyorsan és szépen nőnek.

Annak az oka, hogy önnél szaporodás nem volt, az is lehet, hogy mind a három nyúl vagy anya — vagy bak. Meg kell tehát őket némileg jól vizsgálni, a mi a nemi részek tüzetes megsejtelésében áll.

Ki fog derülni a titok, mert lehetetlenségnek tartom, hogy két anya két év alatt legalább mutatónak néhány fiókot elő ne vezetett volna. Valószínűbb, hogy bak köztük nincs, mert ha mind a három bak lenne, marakodtak volna.

Ajánljuk, hogy nyulászati ismereteinek részletes és pontos megszerzése végett hozassa meg *Hreblay Emil* m. kir. gazdasági felügyelőnek s hazánk egyik leg-régibb ezüstszőrme nyúltenyésztőjének az *«Ezüstszőrme-nyulaknak terjesztése és értékesítése»* című füzetét, mely Kolozsvárt (Ferencz József-utca 5. sz.) nála erdészeti alkalmazottaknak 2 kor. 20 fillér helyett 1 korona 20 fillérért megrendelhető.

Ugyancsak ott remekszép tenyészkepes ezüstszőrme házinyulak darabonként 6 korona árban kaphatók. (bl.)

A vaj eltartása. Morcas M. L. belga tanár kísérleteket folytatott arra nézve, hogy a vaját száraz, vagy nedves pergament papirba csomagolva lehet-e hosszabb ideig eltartani. Ezeknél a kísérleteknél körülbelül 6—7 napig mind a kétféle módon eltett vaj egyformán jól tartotta magát, de ettől az időtől kezdve a nedves pergamentpapirba csomagolt vaj igen kellemetlen szagot vett fel, míg végre teljesen megavasodott, holott a

száraz pergamentpapirban eltett vaj nyolec nappal tovább tartott. Ezek szerint tehát a nedves pergamentpapirba burkolt vaj csakhamar kellemetlen szagú lesz, különösen a felületén, a hol a nedves papírral érintkezik, míg ez a száraz pergamentpapirba csomagolt vajnál csak mintegy nyolec nappal későbbben következik be. Ezt a tapasztalati tényt annyival is inkább figyelembe kell vennünk, mert nálunk is általános az a nézet, hogy a nedves papirba, vagy nedves ruhába takart vaj tartósabb. (—h.)

Legyek kipisztítása az istállóból. A «Niederösterr. Landesamtsblatt» szerint biztosan kipisztíthatjuk a legyeket az istállóból, ha az istálló belső falait, valamint a jászolokat is a minden drogériában és gyógyszerárban olcsón kapható formalinnal, melyet tiszteszer annyi vízzel felhígítunk, bekenjük. Olcsó, egyszerű és teljesen megbízható szer a legyek ellen az is, ha az istállót évente legalább kétszer olyan mésszel meszeljük ki, a melyben nagyobb mennyiségű timsót oldottunk fel. Az így kezelt istállóból a legyek a lehető legrövidebb idő alatt eltűnnek. (—h.)

Régi tojásnak a frisstől való megkülönböztetése. A tojást egy liter vízbe teszszük, melyben előbb 120 gr. sójt jól feloldunk. Ha a tojás friss, akkor ebben a sós vízben rögtön alámerül; ha a tojás már egy napos, akkor nem merül többé az edény fenekéig; három napos tojások még a víz színe alatt úsznak és minél régiebbek, annál jobban emelkednek ki a víz színéből. (—h.)

Különfélék.

Villámhárító fa. A Természettudományi Közlöny legutóbbi számában olvassuk: Mindeddig csak arról volt tudomásunk, hogy zivatarok alkalmával a fa nemcsak nem nyújt menedéket a villámcsapás ellen, hanem inkább növeli a veszélyt, s így azok, a kik meggondolatlanul fák alá menekülnek, komoly veszedelemnek teszik ki magukat. Van azonban olyan fa is, a mely alatt zivatarok alkalmával a tartózkodás nemcsak hogy nem veszélyes, hanem védelmet és oltalmat is nyújt az alá menekülőknak. Sajnos, hogy ez a fa nem hazánkban, hanem távoli világrész tropikus vidékein terem, mert ez által sok ember menekülhetne meg a biztos haláltól. Hazánkban évenként 140—233 a halálos villámcsapások száma. A villámhárító fa hazája India, a hol a fát számos kiváló tulajdonságaiért, de főleg azért, mert a perzselő napsugár és a zivatar ellen védelmet nyújt, szent faként tisztelik. Az indus nép hagyományai szerint Brahma isten menekülése közben egy ilyen fa alatt keresett és talált biztos védelmet. A fa népies nevét (banyan) onnan vette, hogy az indiai lakosok, főleg azonban a kereskedők, a kiket Indiában «banyan»-oknak neveznek, a fának boltívszerűen összehajló ágait lombosítórú fűzik össze és ez alatt végzik ájtatosságait.

Ez a különös fa, a mely India és Kelet-India szigetvilágában gyakori, a fügefafélék közé tartozik és indiai fügefafa néven ismeretes. Legjellemzőbb sajátága, hogy nagy terjedelmű lombosított fejleszt és ágait nemcsak fölfelé, hanem lefelé is bocsátja, akárcsak a szomorúfűz, azzal a különbséggel, hogy lelógó ágai a földig érnek és a földbe gyökeret vernek. Az egyre nagyobb számban fejlődő gyökerek a nagy kiterjedésű lombosított támaszául szolgálnak és az egész fa környékét, a meddig koronája terjed, lugas módjára behálózzák. Ceylon szigetén a Colombo és Condy között elvonuló utat az indiai fügefák egészen árnyas lugassá teszik. Az ókorban is ismerték már az indiai fügefákat, a melyek közül különösen említésre méltó az a Nerbuddach partján egy szigeten álló indiai fügefafa, melyen 350 nagyobb és 3000 vékonyabb légyökerező ágat számláltak össze. A monda szerint ennek a fának oly nagy volt a lombosítóága, mielőtt egy árvíz annak tekintélyes részét elmosta, hogy Nagy Sándor 7000, mások szerint 10,000 lovas-katonájával alatta húzódt meg éjjeli szállásra. Bár az ember régen ismerte az indiai fügefának azt a csodás sajátosságát, hogy mentes a villámcsapásoktól, a mentesség okát nem kísérlete meg természetesen módon megmagyarázni és utánozni. Pedig a természet ebben az élő példában útmutatást adott a legegyszerűbb villámhárítóra. Az ember azonban nem tudta észrevenni és követni a természet útmutatását és csak sok áldozat árán tudta megalkotni azt, a mire az indiai fügefafa már századokkal ezelőtt reávezethetett volna. Ha az indiai fügefát közelebbről veszszük szemügyre és nagyszámú légyökeireit a Findeisen-féle villámhárító fémvezetékekével hasonlítjuk össze, azt fogjuk látni, hogy az előbbinek levezető felülete sokkal nagyobb, mint az utóbbié, sőt a földvezeték sokszorta előnyösebb, mint amazé, mert a sok lelógó és minden irányban szétterjedő ág a földben nagyon kedvező levezetőt alkot. Kétségtelen, hogy az ilyen fa azután elegendő biztosságot nyújthat zivatarok alkalmával. A fügefának e kiváló tulajdonságait az emberek túlbecsülték és természetfölötti hatalmat tulajdonítottak neki, ennek folyománya azután az is, hogy például Augusztus és Tiberius császár zivatarok alkalmával fügefalevelekből fonott koszorút tett fejére.

Vándormadarak vonulása. Ez évi április hó 9-én Jeruzsálem közelében megfigyeltek egy több mint 2000 darabból álló gólyacsapatot, a mint egy tónál pihenőt tartottak. Ezek közül öt gólyát élve elfogtak s egyiküknek a lábán egy gyűrűt találtak, a következő felirással: «Ornith. központ. Budapest. Hungaria.» A budapesti ornithologiai központ feljegyzése szerint ezt a gólyát 1908. évi július hó 8-án látták el a jelzőgyűrűvel. Ezek a gólyák a telet valószínűleg Dél-Afrikában töltötték és épen készülődhetnek északi hazájukba, hozzájuk visszajönni. Ez a jeruzsálemi gólyaelfogás érdekes jelentőséggel bír, mert ebből megtudtuk, hogy a gólyák nem jönnek egyenes irányban a földközi tengeren keresztül haza, hanem a hosszabb — de úgy látszik biztosabb — szárazföldi utat választják. A fiatal

vándormadarak megjelölését az ornithologiai központ az idén is folytatta, hogy így azok vonulásának irányáról biztos adatokat nyerjen.

A levélszekrény feltalálója. A jelenleg legelterjedtebb levélszekrény feltalálója Wizek Venczel lakatosmester 80 éves korában Grázban meghalt. Wizek különféle találmányaival már ezelőtt 30—40 évvel is ismertette a nevét, de legnagyobb elterjedésnek az alul kiüríthető levélszekrénye örvend, mely nemcsak Európa, de Amerika, sőt Afrika csaknem valamennyi államában már használatban van.

Időjelző. Falba vert szögre rövid darabka zsineget, ennek alsó végére pedig kis csomó lúd-, vagy tyúktollat erősítünk. Azután megjegyezzük azt a helyet, a meddig a csomócska leér. Ha esős időre van kilátásunk, akkor a csomó 6—12 órával előbb a vonal alá süllyed s ha ismét jobb idő közeleg, akkor emelkedni fog.

Ágynemű szellőztetése. A rend, tisztaság, de főleg az egészség megkívánja, hogy az ágyneműeket, de különösen a betegek ágyneműit minél gyakrabban szellőztessük. Helytelen szokás azonban az ágyneműt szellőztetés céljából a nap forró hevének kitenni, mert a hőség kiszáritja a tollakat és merevvé, keménynyé teszi azokat, úgy hogy az ilyen ágyneműben a toll csakhamar összetörik, elporlad. Hűvös, árnyas helyek és az ágyneműnek gyakori kiporolása sokkal előnyösebb, mert ily módon távozik el belőle legjobban a test melege, valamint a por is.

A vándorgalamb. Semmiféle más madár se szokott olyan óriási tömegekben összegyűlni, mint az Észak-Amerikában honos vándorgalamb, mely a mi nagyobb vadgalambjainkhoz hasonlít. Egy természettudós oly rengeteg számban figyelte meg egy ízben ezeket a madarakat vonulásuk közben, hogy számukat hozzávetőleg legalább két milliárdra (kétezermillióra) becsülte. A hol egy ilyen galambtömeg éjjelre megszáll, ott egész erdőrésztömeget tesz tönkre, mert a sok millió madár sűrűn ellepven a fákat, azok ágai a roppant súly alatt lehasadoznak, összetöredeznek. Ilyenkor száz-ezrével fogják, lövik és verik agyon a kitünő húsú kövér galambokat s beszóva szállítják a piacra. Nem régebben csak egy kereskedő 1000 hordó beszózott galambot, számszerint mintegy félmillió darabot szállított a chicágói piacra. A zsákmány nagy részét azonban el se bírják adni s azért a fölösleges részzel disznókat etetnek, melyeket a galambok hálólhelyeire hajtanak ki, a hol azután hetekig is jól megélnék a galambhúson.

Az iszákosság pusztítása. Európában az utolsó 30 év lefolyása alatt az iszákosságnak nem kevesebb, mint nyolczadfélmillió ember esett áldozatul, vagyis több ember, mint a mennyi a XIX. század összes háborúiban elpusztult. A koppenhágai egyetem egyik tanára azt állítja, hogy hét olyan ember közül, a kik

a 35—53 éves korban halnak meg, egy az iszákosságnak esik áldozatul.

Biztosítás. Hunyad vármegye alispánja Boros Ábel kerületi erdőőrt kétszeres tagsággal az I. csoportban nyugdíjra, Nisu János kerületi erdőőrt pedig túlkoros volta miatt szintén kétszeres tagsággal 10 év múlva esedékes segélyre biztosította az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztárnál.

Agyonlőtt erdőőr. Lippáról írják: Szyopu Péter hosszuzói uradalmi erdőőrt e hónap 4-én este szolgálata közben ismeretlen tettesek agyonlőtték. A felesége miután este hiába várta haza, rosszat sejtve rokonaival férjének keresésére indult, s nemsokára egy közeli árokban holtan rá is akadtak. Azt hiszik, hogy vadászok ölték meg, kik a vidéken nagyon sokan vannak.

Minden ilyen szomorú alkalommal meggyőződünk arról, hogy vajon a szerencsétlenül járt szaktárs biztosítva van-e az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédpénztárnál s sajnos ez alkalommal is arról kellett bizonyosságot szereznünk, hogy az elhunyt biztosítva nincsen s így hátramaradottjairól nem történt gondoskodás.

Hivatalos közlemények.

73632./1909. szám.

Pályázat erdőesítési jutalmakra.

Az erdőesítési törvény (1879. évi XXXI. t.-cikk) 165. §-ában körülírt kopár-, vízmosásos és futóhomokterületeken ez évben létesítendő, közgazdasági jelentőséggel bíró erdőesítések megjutalmazására az országos erdei alaptól tizenegy (11) nagy jutalmat, tíz (10) elsőrendű és kilencz (9) másodrendű elismerő jutalmat tűzök ki, u. m.:

három egyenként 1000 koronás nagy jutalmat, (kettőt készpénzben, egyet disztárgyban),
négy egyenként 800 koronás nagy jutalmat, (kettőt készpénzben, kettőt disztárgyban),
négy egyenként 600 koronás nagy jutalmat, (kettőt készpénzben, kettőt disztárgyban),
öt egyenként 500 koronás elsőrendű elismerő jutalmat, (hármát készpénzben, kettőt disztárgyban),
öt egyenként 400 koronás elsőrendű elismerő jutalmat, (hármát készpénzben, kettőt disztárgyban),
öt egyenként 300 koronás másodrendű elismerő jutalmat, (hármát készpénzben, kettőt disztárgyban),
és négy egyenként 200 koronás másodrendű elismerő jutalmat, (hármát készpénzben, egyet disztárgyban).

Ezen jutalmakért az érdekelt birtokosok (bérlok) azon erdőesítésekkel versenyezhetnek, a melyeket az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-ában körülírt kopár-, vízmosásos, vagy futóhomokterületeken, állami pénzsegély igénybevétele nélkül a folyó év tavaszán vagy őszén foganatosítottak.

Megkivántatik azonban, hogy:

a) az 1000 koronás nagy jutalmakra versenyző erdősítések egy tagban legalább 25 kat. hold terjedelműek.

b) a 800 és 600 koronás nagy jutalmakra versenyző erdősítések egy vagy több tagban legalább 25 kat. hold terjedelműek,

c) az 500 és 400 koronás elsőrendű elismerő jutalmakra versenyző erdősítések egy vagy több tagban legalább 10 kat. hold terjedelműek, és végül

d) a 300—200 koronás másodrendű elismerő jutalmakra versenyző erdősítések egy vagy több tagban legalább 5 kat. hold terjedelműek legyenek.

A pályázó birtokos a versenyre bocsátott erdősítést az első munkálatoktól kezdve a jutalom odaitélésének idejéig állandóan gondozni, a szükséges pótlásokat foganatosítani s a létrejövő erdőt az 1879. évi XXXI. t.-cz. 2., illetve 4. §-ai szerint erdőként fenntartani és kezelni tartozik.

A versenyre bocsátott erdősítések az 1914-ik évben fognak a helyszínén megbiráltatni. A jutalmak kiosztásánál az erdősítések sikere és közgazdasági jelentősége, az erdősítésnél felmerült nehézségek és az erdősítésre fordított költségek fognak irányadóul szolgálni, de a pénzjutalmak kiosztásánál figyelembe vétetnek ezek mellett a birtokos vagyoni viszonyai is.

A pályázó birtokos a jutalomra csak akkor tarthat igényt, ha a versenyre bocsátott és a jutalomra érdemesnek ítélt erdősítés a jutalom odaitélésének idejében is birtokában lesz.

Az odaitélt pénzjutalom egy harmadrésze az erdősítést teljesítő kezelő erdőtisztet (gazdatisztet vagy bérlőt) fogja illetni. A díztárgyat nyert birtokosok azon alkalmazottai pedig, — kik a jutalmazott erdősítések teljesítése körül kiváló érdemet szereztek. — érdemük szerint külön pénzjutalomban fognak részesülni.

A folyó év tavaszán teljesített erdősítéseket legkésőbb folyó évi augusztus hó végéig, a folyó év őszen teljesített erdősítéseket pedig legkésőbb folyó évi december hó 25-ig kell a birtokosnak a közigazgatási erdészeti bizottságnál vagy a kir. erdőfelügyelőségnél pályázatra bejelenteni.

Pályázhat a feltételeknek megfelelő erdősítésekkel az erdősítést teljesítő erdő- vagy gazdatiszt, valamint a beerdősített terület bérlője is, de pályázati kérelméhez mellékelni kell a birtokos írásbeli nyilatkozatát, melyben az kijelenti, hogy a pályázatban való részvételhez hozzájárul és egyszersmind kötelezi magát, hogy a versenyre bocsátott erdősítést az 1879. évi XXXI. t.-cz. 2. vagy 4. §-aiban meghatározott feltételek szerint állandóan erdőként fogja fenntartani és kezelni.

A pályázati kérvényben az erdősítés helyét (község, dűlő, helyrajzi szám), kiterjedését és az erdősítésre használt fanemeket pontosan meg kell jelölni.

Budapest, 1909. évi július hó.

M. kir. földművelésügyi miniszter.

Szerkesztői üzenetek.

O. J. Kérdésére lapunk «Gazdasági tanácsadó» című rovatában találja meg a kimerítő választ.

E. A. Karánsebes. Az erdészeti altiszt minősítés kérdéséről tárgyaló folytatólagos levelével kapcsolatosan utalunk az Erdészeti Lapok 1905. és 1906. évi köteteiben az alsó erdészeti szakoktatásról megjelent számos közleményre, a melyek nem csupán a külföldön e téren uralkodó viszonyokat tüntetik fel, de élénk tanubizonyosságai annak, hogy ebben a tekintetben úgy nálunk, mint külföldön még mennyire elágazóak a nézetek. Egyelőre az Ön nézetnyilvánítását is tudomásul kell vennünk, mert tudvalevő, hogy szakiskoláink tanterve stb. csak a múlt évben változott meg s így egyelőre az új rendszer eredményeit kell bevárni, a míg aztán a szükséghez képest e kérdést ismét napirendre lehet hozni. Az 1906. évben az Országos Erdészeti Egyesületben tartott értekezleten, de különben is több fölszólalás történt, a mely közel áll az Ön felfogásához.

O. M. 1. Az erdőlegények részére külön szolgálati szabályok megállapítva nincsenek, reájuk is vonatkoznak az általános szolgálati szabályok, melyek a földmiv. miniszt. úrnak 72086/1895. sz. rendeletében vannak körvonalazva.

2. Kötelességeiket s a szolgálattal egybekötött teendőket rendszerint felettes hatóságuk állapítja meg.

3. Indokolt esetekben a közvetlen felettes erdőtiszt által felügyelhetők.

B. A. Brád. Ügyük tárgyalás alatt áll s hihetőleg közelebről nyer elintéztést.

O. M. Nógrád-Sipek. 1. A kataszteri hold = 0.5755 hektár vagyis 5755 m.² 2. A tiszafáról közölt adat helyes.

K. I. Halászi. Hogy az erdőörnek szabad-e a védelmére bizott erdőben ragadozó vadat lönie, azt mindenkor a vadászati jog tulajdonosa, illetve bérlője határozza meg.

Sz. J. Dobróvár-alja. A. 6931/1906. F. M. sz. alatt kiadott «Szabályzat» 27. §. 4. pontja ekként szól: «Hogy az altiszt és szolgáló mely esetekben vehet igénybe közlekedési eszközt s mely esetekben köteles gyalog utazni, azt a hivatalfőnök határozza meg.»

K. J. Esztergom. Okoskodásával — noha tiszteletet érdemel — teljesen nem azonosíthatjuk magunkat s ezért cikkét a közlendeők sorába nem vehettük fel.

P. J. Brusztura. Bedő Albert «Az Erdőör» című munkája már a hetedik kiadásban jelent meg.

Előfizetési díjak nyugtázása.

Az 1909. évi július hóban a következő előfizetési díjak folytak be az Országos Erdészeti Egyesület pénztárába:

Földmiv. min. 1 K. 80 f., Rimaszombati adóhiv. hd. 18 K. 21 f., Engli Vilmos hd. 3 K. 75 f., ld. 2 K., Opreán János hd. 4 K. 50 f., Zágrabi erdőig. hd. 8 K. 40 f., földmiv. min. hd. 57 K. 31 f., Lugosi erdőig. hd. 20 K. 95 f., Brassó város hd. 17 K. 95 f., N.-Szebeni adóhiv. hd. 16 K. 77 f., Galgóczi szolgabíró hd. 14 K. 11 f., földmiv. min. hd. 79 K. 51 f., Nagyszőlősi adóhiv. 11 K. 98 f., Nadrágyi vasipar társ. 6 K.

1 koronát fizettek: Partl Ferencz, Széles Gábor, Vohradnyik Vilmos, Zier Árpád, Horváth András, Kapricza Miklós, Koványi Pál, Simonyi József, Hunyadi János, Horváth Lajos, Dimény Béla, Palkó Mózes.

2 koronát fizettek: Papp János, Winter Gusztáv, Gázoy Wilibald, Kozák Tivadar, Német József, Szabó Lajos, Hölzl István, Antal Imre, Bóna Endre, Burger János, Gajda Gábor, Horváth József, Huber Vendel, Keresztély Ferencz, Székely Pál, Várjon Géza, Bolucs Károly, Csokareia György, Eördögh István, Kaszás János, Kiss Ferencz, Kocsis Lajos, Ladányi Frigyes, Virányi János, Czunya György, Krátky Lajos, Orbán Imre, Szalay Lajos, Tóth József, Dupcza Miklós, Góza Dénes, Hódi Menyhért, Kopányi Mihály, Szeitler Ferencz, Bekényi István, Márta Sebők, Naszlady Sándor, Schönerberger Gáspár, Siskovics József, Hak-

pricht Mihály, Nezdei György, Bagyinszky Pál, Belyák Pál, Gere Antal, Greisinger András, Györke József, Horváth József, Major Nándor, Tomcsala István, Molnár Orbán, Miklós Gergely, Czere Sándor, Forgács Mihály, Kiss Dénes, Guzi József, Iró Mihály, Vaszil László, Bomba Antal, Deák Ferencz, Erdős Károly, Gáspár Dániel, Mezey Károly, Szabó Lajos, Bagyó István, Kaesó István, Matkovics Vilmos, Varga Gábor, Pap Antal, Pózna Rezső, Virlin Gyula, Schmidt Béla, Bencze Vincze, Ferenczi Pál, Pusztai György, Takács István, Motz István, Maller László, Sütő Géza, Szlimák János, Kovács Miklós, Mihály Ferencz, Pap Mihály, Csergő József, Czirják Sándor.

3 koronát fizettek: Pál János, Vargha Antal.

4 koronát fizettek: Kolb Gyula és Mihályfi Lőrincz, Molnár István, Molnár Lajos, Papp Ferencz, Kisszebeni erdőhiv., de Pottere Gerard, Redl Károly, Vancsura Antal, Maar János.

Sétaffy Gyula Kutti-i (Nyitramegye) Kenneléből ideális szép telivér **vizslakölykök**, valamint teljesen ferm **vizslák** olesón kaphatók. Idomításba is fogadok vizslákat. (2. XII. 10.)

47193/1909. sz.

Hirdetmény.

Az orsovai, bustyaházai, tótsóvári és susáki m. kir. erdőhivatalok, a lipitújvári főerdőhivatal s a máramaros-szigeti, lugosi és zágrábi erdőigazgatóságok egyes vadászterületein a folyó vadászati évadban lelovásra előirányzott szarvasbikák, zergék, őzbakok, medvék és vaddisznók elejtésére az illetékes erdőhivatalok, főerdőhivatalok és erdőigazgatóságoknál szóval vagy írásban teljesítendő jelentkezések sorrendje szerint a hivatalfőnökök által előre megállapítandó napokra és területekre az előirt díjak lefizetése ellenében bárczak fognak kiszolgáltatni és pedig szarvasbikákra és őzbakokra f. é. szeptember 15-ig, zergékre, vaddisznókra és medvékre pedig október 15-ig.

Bővebb felvilágosítások az említett erdőhatóságoknál és a m. kir. földművelésügyi ministerium VII/3. ügyosztályában szerezhetők.

Budapest, 1909. évi június hó.

(3.) **M. kir. földművelésügyi minister.**

Erdészeti altisztnét, (4.)

gyermektelen özvegyet, jó kedélyűt, egyszerű házi koszt-hoz értőt, dolgosat keres magános erdőtiszt, háztartásának egyedül való vezetésére.

Szerény fizetési igény ellenében jó bánásmód és tartós alkalmazás biztosítottik.

Valamely szláv nyelv ismerete kívánatos.

Kor mellékes, de egészséges, hegyi klimához szokott szervezet feltétlen kellék.

Életleírással ellátott ajánlatok «Erdőmérnök» jelszó alatt Otocsác-ra (Horvátország) poste restante küldendők.

366-E. 1909. sz.

Pályázati hirdetmény.

Dobsina r. t. város tanácsa előléptetés és lemondás folytán megürült két erdőőri állásra pályázatot nyit.

Az erdőőr javadalma 600 kor. fizetés, 60 kor. lakbér vagy természetbeni lakás, 45 kor. lakbérpótlék, 24 ürm. puha tűzifa a házhoz szállítva, 20 kor. csizmapénz, 120 kor. drágasági pótlék, 2 szarvasmarhára nyári legelő és erdőőri egyenruha.

A megválasztott köteles a városi nyugdíjintézetbe belépni.

Erdőőri szakvizsga-bizonyítvánnyal és orvosi bizonyítvánnyal ellátott sajátkezüleg írt pályázati kérvények 1909. évi szeptember 1-ig nyújtandók be alulírott polgármesteri hivatalnál.

Az állás 1909. évi október hó 1-én okvetlenül elfoglalandó.

Dobsina, 1909. évi július hó 27-én.

Ifj. Krausz András, h. polgármester.

(5.) Utánnyomás nem díjaztatik.

Gazdáknak és baromfitenyésztőknek

nélkülözhetetlen segédkönyvek a

Hrebly Emil m. kir. gazdasági felügyelő és lapunk rovatvezetője által írt

baromfi- és házinyul-tenyésztési szakmunkák:

1. Általános tudnivalók	III. kiadás ára	1.— K
2. Baromfitenyésztés	I. • • •	5.— •
3. Tyuktenyésztés	II. • • •	3.— •
4. Pulykatenyésztés	II. • • •	3.— •
5. Lud- és kacsatenyésztés	I. • • •	3.— •
6. Baromfiak hizlalása	II. • • •	1.50 •
7. Baromfitermékek értékesítése	• • •	2.— •
8. Az ezüst szörmenyul tenyésztése és értékesítése.	I. kiadás	• 2.— •

E nyolcz munka a «Baromfitenyésztés» heti szaklap kiadóhivatalában **Kolozsvár Ferencz József-u. 5. II. 8.** az erdészeti altisztek s egyéb alkalmazottak által postautalványon megrendelve fele árban kapható. (16.)

Hirdetések felvételnek

a kiadóhivatalban

Budapest, V., Alkotmány-utca 6.